

Marosi Lajos

Leonyid Volodárszkij 65'

Születésnapifolyosó,

amely ma nyílt meg, mikor ezeket a sorokat írom, és április 29-én bezárul, amikor Leonyid is betölti a 65-öt. Addig napvilágot lát egy-két csokorra való új verse magyar folyóiratokban. Annyira újak, hogy oroszul most jelentek meg. Friss kötetének a moszkvai költő a *Fényfürdő* (Kupálnya szvéta) címet adta, amely az Agriában is közölt Cseh Károly-émlékvers magyar címének visszafordításából keletkezett. Az oda-vissza fordítás és címadás kivételesen találóbb lehet az eredetinel, állítja Volodárszkij. (Ha viszont most újra magyarra fordítanánk, *Világfürdővé* is válhatna, ahogy a *Háború és béke* bizony lehetne *A háború és a világ*.)

A Volodárszkij-könyvben a címadó költemény a legterebélyesebb, és központi helyet foglal el a magyar versek között. Bennük az olvasó ráismerhet földijeire, meg Eger színeire, Bogács nyugalmára és a hajnali Bükkre. Nincs még egy orosz költő, aki ilyen elhivatottan, szeretettel, ám elfogultan szólna történelmünkről, szentjeinkről, hőseinkről, tájainkról, rólunk magunkról, sőt még házi bablevesünkről is, mint Leonyid Volodárszkij.

Együttműködésünk azonban egy másik poémával kezdődött. Amikor először olvastam nándorfehérvári hőskölteményének előszavát, megragadtak szempontjai, melyekkel a két oldalról is várható támadásokat elképzelte. Magyar részről: ... „Mit akarsz, orosz?! Magyar itt a folyó, bele tán ne igyál! / Nosza menj haza, elmasíroztak a társaid! / Ne kavard a Dunát, magyarok vize rég. / A tiéteket áldd: Kutuzov csuda sáncait. / Vagy a Volga-anyát. Idegen vagy. Elég!” Orosz részről is rosszhiszemű sziszegésre számított: „Megigéztek a távoli, csöpp magyar érdekek? / Ami Moszkva nekünk, neked az Budapest?” Aztán a fordítás publikálása óta eltelt 9 év alatt magyar okvetetlenkedésről nem hallottam – a fogadtatás kedvező volt. Például a *Karácsonyi folyosó* című – Miskolcon megjelent és Egerben is bemutatott – Volodárszkij-kötet kritikusa (Gyimesi László) szerint „A költő ügyesen kerüli ki a történelem tudósaival folytatandó polémiát, de a hazafiúi elfogultságok esetleges pergőtüzét is, mondandóját az álmok világába menekíti.” Viszont jelenleg ott tartunk, hogy orosz pályatársa Volodárszkijt „hungarofilnek” nevezte a Facebookon, olyan embernek, aki „meghatározott magyar körök kezére játszik”. A bírálatot persze nem az 559 évvel ezelőtti csata megéneklése váltotta ki, hanem az 59 évvel ezelőtti forradalomé, amely szintén szerepel a poémában. Leonyid csak azon csodálkozik, hogy ez a gáncs nem érte őt jóval korábban. Azoknak, akik nem olvasták, elmondom: a versben költőnk a megtámadottak oldalán áll, s politikai oldaltól független erkölcsi parancsnak tekinti, hogy mentőautóra ne lőj.

Leonyid Alekszandrovcics Volodárszkij Moszkvában született 1950. április 29-én. 1967-ben érettségizett, majd 1973-ban a Moszkvai Könnyűipari Egyetemen szerzett mérnöki diplomát. Két évvel később régen várt fordulat következett: felvették az írószövetség Gorkij Irodalmi Egyetemére. A költészet iránti elkötelezettsége azonban jóval korábbi. A *Fényfürdő* bevezetőjében elárulja, hogy egészen fiatalon, első versének megszületése után megesküdött, hogy költővé lesz, és örökre az is marad. (Habár, teszi hozzá, a Szentírás szerint esküdni nem kell, hanem komolyan igent vagy nemet mondani.) Változott a kor, szilárdnak hitt rendszerek és igazságok dőltek meg, de az önmagának ifjonti hévvel tett esküjét betartotta, bár ez egyre rosszabb anyagi helyzettel és csökkenő társadalmi státussal járt. Ezzel azt állítja szembe, hogy a költő számára a társadalmi megbecsülés hiánya az Égbe vezető lépcső első foka. Idézem: „S valóban, a világméretű események után, amelyek Oroszországban 1991 augusztusában kezdődtek, egyre magasabb fokra léptem az önismeretnek és a Kozmosz megismerésének titkos lépcsőjén. És bár – Fauszthoz hasonlóan – sokszor szinte beleordítottam a világba, hogy a filozófia birtokában is a bolondok legbolondabbja vagyok, haladtam felfelé. Megmaradtam költőnek. Nem egyszerű, hanem ezoterikus gondolkodású költőnek.”

Volodárszkij pályájára jelentős hatással volt, hogy verseit megismerte és egy 1986-os cikkében méltatta Jevgenyij Vinokurov, az ismert szovjet-orosz költő. Bár Leonyid korábban is vett már részt fiatal írók konferenciáin, de a neves mester felfedezettjeként szívesen látott szerző lett irodalmi folyóiratokban, észrevette a kritika, s általában a tradicionalista költőkhöz sorolta. 1986 és 1990 között egy moszkvai egyetem irodalmi stúdióját vezette, amelyből aztán kinőtt az Oriola Lantja néven működő független íróközösség, amelynek vezetője Leonyid Alekszandrovcics. 1990 óta híve a teozófus Jelena Blavátszkaja, Nyikolaj Roerich és mások transzcendentális tanításának. 1991-es verseskötetében (A Világmindenség tartománya) már felismerhetők azok a motívumok, amelyeket ő maga *fényrealizmusnak* (светореализм) nevezett el. Felesége, Olga Volodarszkaja, aki kiválóan beszél és ír magyarul, fénylő realizmusnak írta egy Volodarszkij-életrajzban. Ezt azért említem, mert rávilágít a fordítási problémákra, amelyek az általam alig ismert eszmerendszerben gyökereznek.

Ha már a költő és fordítója alapállásának különbözőségét szóba hoztam, említénék párhuzamokat, hasonlóságokat is, remélve, hogy az olvasó elnézi ezt nekem. Egyazon évben születünk, 1950 elején. Gimnazistaként érdekelt a matematika és a fizika, de az irodalom és a színház is. (Hajó)mérnöki diplomát szereztem Leningrádban. Közben magyar versek orosz fordítását gyűjtöttem a városi könyvtárban. Itthon rövid tervezői tevékenység után filozófiát végeztem. Foglalkoztatott a csillagászat, aztán a kozmológia: a tér és az idő végtelensége vagy határtalansága. Szerettem a fantasztikus regényeket. Első fordításom Vinokurov verse volt, amit a televízió tűzött ki pályázatra, és munkámat díjazta. Mindketten nagyra tartjuk

Vlagyimir Viszockijt, és igyekszünk másokkal megismertetni. Eddig a hasonlóságok. Viszont engem nem fedezett fel Vinokurov, világszemléletem pedig ateista. Van mit áthidalnunk. Ezért is jó kortárs költőt fordítani: probléma esetén, ha a könyvek és az internetes ismerettárak nem igazítanak el, fordulhatok Leonyidhoz vagy Olgához.

Leonyid számára Olga jelenti a magyar történelem és kultúra fő ismeretforrását. Ő egyúttal fordítótársa, utazó nagykövete, tolmácsa, futárja, titkára, múzsája, gyermekeinek édesanyja. Együtt nyerték el az MTA Füst Milán fordítói díját, majd nagydíját. Leonyid folyamatosan ültet át magyar verseket oroszra, és gondoskodik oroszországi megjelenésükről. A *Fényfürdő* című kötetben is helyet kapott 7 költőnk (Oláh János, Szőcs Géza, Szentmártoni János, Cseh Károly, Zalán Tibor, Fekete Vince és Lezsák Sándor) 16 verse.

Volodárszkij munkásságában jelentős helye van a fantasztikus témáknak is, de én leginkább említésre méltónak a háborúellenességet és a szerelmi lírát tartom. Az utóbbi kettő közül az alábbi válogatás a háborút (a fordításban: harcot) csak érinti, ezért szóba hozom a *Voronyezst*, a *Háború küszöbént*, a *Katyni echót*, a $14+100=14$ -et is. Itt a furcsa egyenlet azt fejezi ki, hogy a történelemben a bűnösök újra és újra elkövetik embertelen, háborús bűneiket („Boeing hullt le közétek, Oroszhon, Ukrajna”). A *Háború küszöbén* kezdetű verssel csak most, a kötet megjelenésekor találkoztam, de megragadott, hamarosan le kell fordítanom. Benne a Felsőbb Erő szerepeltetését tiszteletben tartom, a mondanivalóval pedig egyetértek.

Míg Volodárszkijnál a jóságot és tökéletességet általában is a nőalak (a Szűzanya vagy más természetfölötti személy) szimbolizálja, a férfi–nő kapcsolatot megéneklő versek egy része elvont, másik része szenvedélyesen egyéni. A tanulságot egy olyan Volodárszkij-költeményből próbálom leszűrni, amelynek fordításán még dolgozom (Az én pokoljárásom). „... *Csak épp szerelmet vágyok én,/ Amelyben ott a test, a lélek,/ S teríti vadvirág a rétet,/ Hová a fény kivonz Tevéled./ Igen, szeretni vágyok én...*” Ahogy Goethe Fausztjában, a magasba Volodárszkijnál is az örök nőiség emeli az embert.

Akkor is, ha hatvanöt esztendő.